

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Orman Fakültesi
Orman Endüstri Mühendisliği Bölümü

ergonomi

ERGONOMİ VE ETİK

Dr.-Mak.Müh. Kemal ÜÇÜNCÜ

ETİK

- Etik, insanın eylemiyle birlikte var olagelmıştır.
- Felsefi bir disiplin olarak etik önce eski Yunanistan'da, özellikle Aristoteles tarafından yapılandırılmış ve sistemleştirilmiştir.
- Ahlaki tercihleri deterministik yasalarla kesinleşmiş olsa da, insan kendisini **deterministik yasalardan kurtarmaya başladığında doğası gereği kendi iradesini uygulamaya** başladı.
- Bundan sonraki süreçte insan her eyleminin sonuçlarına göre yeni kriterler ve kararlar oluşturdu, özgürlüğünü de dikkate alan sorumluluk bilinci geliştirdi, eylemleri ile kriterler ve sorumlulukları arasında denge kurmaya çalıştı.
- Bu, Alman filozofu Albert Saksonya'ya göre ahlaktır.

ETİK

- Etik kavramı, yalnızca iyiye, erdeme, değerlere, amaçlara veya eylem hedeflerine, ilkelere, prosedürlere, haklara ve yükümlülüklere bağlı bir gelişim izlemiştir.
- Etiğe odaklanan felsefi çalışma bilim dalı, insanların yaşaması gereken tutarlı bir kurallar veya ilkeler bütünü oluşturmakla ilgilidir.
- Etik, çoğu insan davranışlarını etkileyen ve yöneten yararlı bir dizi günlük kurallar taşır; bunlar genellikle "çalmak yanlış", "ihtiyacı olan insanlara yardım etmek doğru" gibi kuralları içerir.
- Etiğin amacı, bireye toplum içerisinde diğerleriyle birlikte yaşarken iyi temellendirilmiş ahlaki kararları kendi başına verebilecek durumda olmayı ve kendi başına var olabilmeyi öğretmektir.

ETİK

- Felsefe açısından etik, insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, kuralları, doğru–yanlış ya da iyi–kötü gibi değerlerin araştırılarak değerlendirilmesidir.
- Etik, ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran bilim, insan davranışları ile ilgili problemleri inceleyen felsefe dalıdır.
- Etik, insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırır; bir ahlak felsefesidir.
- Alışkanlık, insan tutum ve davranışlarının iyi (doğru) ya da kötü (yanlış) yönden değerlendirilmesidir.
- Etik, eski Yunanca'daki Ethos kelimesinden gelmektedir.

ETİK

- 19. yüzyıldan itibaren Pozitivizmin etkisiyle etik ve ahlak konuları, ekonomi, hukuk, yönetim, sanat ve bilimin dışında tutulmaya başlandı.
- 20. yüzyılın son çeyreğinde referans olarak etik ve ahlaka bir dönüş eğilimi ortaya çıktı.
- 1970'lerin sonunda, “kural odaklı yönetim” anlayışından, “değerler, ilkeler ve sonuç odaklı yönetim” düşüncesi önem kazandı ve böylece etik konular kamu yönetiminin merkezine oturdu.
- Bu yönüyle, «etik" ve "ahlak" terimleri farklı anlamlarda kullanılır.

ETİK

- Günümüzde etik kavramı, daha çok iş hayatı içerisindeki davranış biçimlerini irdeleyen, düzenleyen bir disiplin olarak görülmektedir. Örneğin, çalışanların işyerlerinde nasıl davranmaları beklendiğini belirten kapsamlı kurallar veya yönergeler açısından genellikle resmileştirilen tıbbi etik ve iş etiği.
- Ahlak kavramı ise, kişilerin sosyal yaşam içerisindeki ilişkilerini düzenleyen bir disiplin olarak görülmektedir.
- Diğer yandan ahlak, bireylerin kişisel, özel yaşamlarını, genellikle kişisel finansal dürüstlük, yasal davranış ve kabul edilebilir kişilerarası davranış standartları (doğruluk, dürüstlük ve cinsel ilişki) ile ilgili olarak kullanma biçimleriyle bağlantılı olarak kullanılır.

ETİK

- Ahlak, bir kişinin veya bir topluluğun, belli bir tarihsel dönemde benimsediği kurallar ve yasaklar bütününe içeren “değer yargıları sistemi”dir. Ahlak görelidir. Bu “değer yargıları sisteminin geçerliliği”, topluluklara, yere ve zamana göre değişmektedir.
- Etik kavramı ise evrensel değerlere atfen kullanılır; dürüstlük, yardımseverlik, doğruluk, adalet, sadakat, yalan söylememek, hırsızlık yapmamak vb.
- Ahlak’ın bireysel, etik’in kurumsal ilişkilere odaklı olmasına ve teknolojik gelişime bağlı üretim artışı ile bu sahanın genişlemesi nedeniyle etik kavramı yaygın bir uygulama alanına sahip olmuştur.

ETİK

ETİK TÜRLERİ

- Günümüzde etik alanındaki çalışmalar; betimleyici etik, normatif etik ve meta etik olmak üzere üç başlık altında sürdürülmektedir.
- **Betimleyici Etik (Tasarlama):** Ahlak alanına bilimsel yaklaşımın uygulanmasının bir sonucu olan Betimleyici Etik, ahlak ve ahlaki eylem bağlamında, olan olgularla ya da olması gereken olgularla ilgilenir. Diğer bir ifadeyle ahlaki inançlarımızla ilgili sosyolojik ya da psikolojik olguları ifade eder. Bu etik anlayışı norm bildirmek ya da kural koymak yerine, sadece insan eylemini gözlemleyerek eylemlerin sonuçlarını betimler. Biyoetik, çevre etiği, kalkınma etiği ve iş / şirket etiği gibi alanlar betimleyici (uygulamalı) etiğin alanları olarak kabul edilebilir.

ETİK

- **Normatif Etik (belirlenmiş kalıplar içinde olan):** Normatif etikte ahlaki isteklerin ve normların betimlenmesinden çok gerekçelendirilerek temellendirilmesi amaçlanmaktadır. Normatif etik, bu işlevi yerine getirirken “en üst iyi”ye göndermede bulunur.
- Normatif etik, insanların ne yapması gerektiği ve insanların “doğru” ahlaki eylemlerin ne olduğuna nasıl karar verebilecekleri ile ilgilidir.

ETİK

- **Meta Etik:** Meta-etik etik özelliklerin, ifadelerin, tutumların ve yargıların doğası ile ilgilidir.
- Meta-etik, ahlaki soruların ne anlama geldiği ve insanların “doğru” veya “yanlış” neyin ne olduğunu bildikleri gibi temaları inceler.
- Bu etik türü, normatif etiğin ortaya koyduğu ahlaki yargılar üzerine konuşur. Bu yargılarda adı geçen kavramları ve söz konusu kavramlarla yargıların manalarını, işlevlerini ve birbirleriyle olan ilişkileri inceler.
- Dolayısıyla, meta etik, ahlaki hayatla ilgili önermeler ileri süren etiğin de bir üst düzeyine çıkarak, onun üzerine bir söylem olmak durumundadır.

ETİK

ETİK KURALLARI

- Doğruluk, dürüstlük
- Güvenilir olma
- Sadakat
- Adalet
- Başkalarına yardım etme
- Başkalarına saygı gösterme
- Vatandaşlık sorumluluğuna sahip olma
- Yalan söylememe
- Başkasının hakkını yememe
- Karşısındakinin güç durumundan yararlanmama
- Acısı olanın acısını paylaşma
- Dayanışma
- Bireylerin eşitliğinin kabul edilmesi
- Kaynakların adil dağıtılması
- Mükemmeliyeti arama vb.

ETİK

ETİK SİSTEMLERİ

- Etik sistemleri 5 kategoride değerlendirilir:
- **Amaçlanan Sonuç Etiği:** Bir eylemin ahlaki doğruluğu, amaçlanan sonuçları tarafından belirlenir. Amaçlanan sonuç etiği genellikle faydacılık olarak bilinir. Bu etik, haz arama ve acıdan kaçma üzerine kurulmuştur. Machiavelli (1469–1527)'nin ahlak anlayışı “Amaca ulaşmak için her şey mubahtır.”
- **Kural Etiği:** Bir eylemin ahlaki doğruluğu, standartlar ve yasalar tarafından belirlenir. Yazılı (yasalar) ve yazılı olmayan (adet, örf, gelenek) kuralları vardır. Bu kurallara uymamanın cezai yaptırımı vardır. Yalnız yasal olan her şey etik değildir. Immanuel Kant, etik ilkelerin yıllardır bilindiğini, evrensel ve nesnel olduklarını savunur.

ETİK

- **Toplumsal Sözleşme Etiği:** Bir eylemin ahlaki doğruluğu, belli bir toplumun normları ve gelenekleri tarafından belirlenir. Jean Jack Rousseau: Politika ve ahlakı farklı ele alanlar, her ikisini de asla anlayamazlar.
- **Kişisel Etik:** Bir eylemin ahlaki doğruluğu, kişinin vicdanı tarafından belirlenir. Martin Buber, kişisel etiğin kaynağının bireyin içinden gelen ses (vicdan) olduğunu savunur. Kişisel etik, kişinin toplum içerisindeki bireysel duruşunu belirler. Bu etik anlayış bireyin ahlaki alt yapısını temel alır. Bireyin yaşadığı ve çevresinde yaşanan olaylar karşısında gösterdiği tepkiler ya da koyduğu tavidir.
- **Sosyal Yaşam Etiği:** Kişinin sosyal yaşam içerisinde kurduğu ilişkilerde uyması gereken sosyal ve ekolojik kurallar bütünüdür. Karşılıklı saygı, nezaket, hak, sorumluluk, çıkarsız, baskısız davranışlar sergilenir.

ETİK

Etik Toplum İlişkisi

- Etik davranışlar ve ahlak önce toplumun temeli olan aileden öğrenilir. Aile içerisinde davranış biçimleri ile teorik ahlak öğretisinin uyumlu olması gerekmektedir.
- Toplumı oluşturan bireyler olduğuna göre, tek bireylerin ahlaki gelişimlerinin ortalaması toplum ahlakını oluşturur. Buna göre bazı toplumlarda ahlaki olarak iyi sayılabilecek davranış biçimleri başka toplumlarda kötü olarak nitelenebilir.
- Etik davranışın toplumsal temelini oluşturan etkenler ise üç başlık altında toplanabilir:
 - Kültür
 - Değerler
 - Normlar

ETİK

- Kültür, bir toplumun yaşayış biçimini, dilini zevklerini, yazını, folklorunu, sanatsal etkinliklerini, öz olarak yaratıcı gücünü kapsar.
- Değerler, bireylerin düşünce, tutum duygu gibi tüm davranışlarını yönlendiren birer ölçüt olarak kabul edilir.
- Normlar; değerlerin, belirli rollerle ilişkili olarak ele alınması ve uygulanmasıyla oluşur. Norm; karşılıklı hak, görev ve sorumlulukların belirlenmesinde kişiye yol gösterir. Bireyin tutum ve davranışları norma göre değerlendirilir.

ETİK

Etik Davranışların Sonuçları

- Etik değerlere uygun davranışların sonuçları olumlu ya da olumsuz olabilir.
- Olumlu sonuçlar:
 - Saygınlık kazanma
 - Güvenirlilik
 - İyi bir imaja sahip olma
 - Problem çözümünde yardım görme
 - Etik değerler özellikle sosyal çalkantı dönemlerinde ahlaki çöküşü azaltır ve toplum açısından kötü niyetli girişimlere karşı önleyici rol oynar.
 - Toplumda kabul görme vb.

ETİK

- Bununla birlikte etik değerlere uygun davranışların olumsuz sayılabilecek bazı sonuçları olabilir. Bu konuda maddi ve manevi zararlar sonuçlanabilir. Bazen dürüst ve ahlaki davranmak arkadaş kaybına sebep olabilmektedir.
- THALES (624-546; Yunanlı gökbilimci, filozof, matematikçi ve siyaset adamı): Siz büyüklerinize nasıl davranırsanız, ileride çocuklarınız da size öyle davranacaktır.
- Demetrios: Kendi evinizde iken ailenize, sokakta iken gelip geçenlere, yalnızken kendinize saygılı olunuz.
- R.W. Emerson (1803-1882, Amerikalı siyasetçi, yazar, şair): Bir ülkenin medeniyeti, nüfusunun fazlalığı, şehirlerinin büyüklüğü veya ekinlerinin bolluğu ile değil, o ülke halkının ahlaki değerleri ile ölçülür.

ETİK

Etik Sorgulama

- Etik; bireyler arasındaki ilişkileri bir bireyin diğer bireylere yönelen eylemleriyle uyguladığı ilişkileri incelemekle yetinmez, olanın yanı sıra olması gerekeni de araştırır.
- Çünkü etiğin amacı sadece bireylerin birbirlerine nasıl davrandıklarını öğrenmek değil, ahlaki ilke ve değerlerin birey ve toplum yaşamındaki önemini kavramak ve insanlara nasıl davranmaları gerektiğini de öğretmektir.
- Buna göre, bir eylem etik ölçütlere göre doğruluk, yasallık ve yararlılık yönünden sorgulanır ve ölçütlere uygunsa eyleme geçilir.
- Sorgulama kapsamında eylemin diğer çevresel unsurlar tarafından değerlendirilmesinden kişinin nasıl etkileneceği de dikkate alınır.

ETİK

Toplumsal Yozlaşma

- Toplum içerisinde değer karmaşası oluşması ve zamanla faydacılığın her şeyin önüne geçmesi etik kurallarının uygulanmasını etkiler ve toplumsal yozlaşma oluşur.
- Toplumsal yozlaşmanın muhtemel nedenleri:
 - Kamu yapısından kaynaklanan nedenler
 - Ekonomik yapıdan kaynaklanan nedenler
 - Siyasal yapıdan kaynaklanan nedenler
 - Bürokratik yapıdan kaynaklanan nedenler
 - Toplumsal yapıdan kaynaklanana nedenler
 - Tarihsel nedenler

ETİK

Mesleki Etik ve İlkeler

- İş hayatındaki davranışları yönlendiren, onlara rehberlik eden etik prensipler ve standartların toplamına “mesleki etik” denilmektedir.
- Belirli bir meslek grubunun, meslek üyelerine emreden, onları belli kurallarla davranmaya zorlayan kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkelerdir.

ETİK

- **Doğruluk ilkesi:** Doğruluk; doğru sözlülük ve güvenilirliğe işaret eden bir kavramdır. Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı ve içtenliği gerektirir.
- **Yasallık ilkesi :** İş hayatında üretilen her türlü malın üretiminde ve çalışanlarla ilgili problemlerin çözümünde ulusal ve uluslararası yasalara bağlı kalmak da mesleki etik ilkelerindendir.
- **Yeterlilik ilkesi:** İş konusunda yetkin, aynı zamanda sorumluluk alabilme, inisiyatif kullanabilme davranışdır.
- **Güvenirlilik ilkesi:** Meslek üyelerinin mesleğe ilişkin etik değer ve ilkelere uygun davranmak durumundadırlar.
- **Mesleğe bağlılık ilkesi:** Mesleki etik ilkelerinden biri de kişinin yaptığı işi önemsemesi ve en iyi şekilde yapmaya çalışmasıdır.

ETİK

İş Hayatında Etik İlkeler

Adalet: Temelinde eşit toplumsal koşullar ve olanaklar içinde tüm insanların özgürce, çok yönlü gelişmesi, eşit hak ve sorumluluğun paylaşılmasıdır.

Eşitlik: Yararların, sıkıntıların, hizmetlerin dağıtılmasında uygulanacak sınırların belirlenmesini içerir. Eşitlik, dürüstlük ve adalet kavramları ile bütünleşmiş bir kavramdır.

Dürüstlük ve doğruluk: Etik davranış, başkaları ile ilişkilerde dürüst olmayı ve içtenliği gerektirir. İçten ve dürüst davranmayan yöneticiler, ilişkilerde kendi sonlarını hazırlarlar ve güven ortamı ortadan kalkar.

Tarafsızlık: Tarafsızlık ya da nesnellik, insanın bireyleri ya da nesneleri olduğu gibi görebilmesi ve bu görüntüyü bireyin kendi istek ve korkuları ile oluşturduğu görüntüden ayırabilmesidir.

ETİK

- **Sorumluluk:** Belirli bir görevin istenilen nitelik ve nicelikte yerine getirilmesidir. İki tür sorumluluk vardır: sorumlu olma ve sorumluluk alma. Sorumluluğun temeli, yetkiyi kullanma zorunluluğudur.
- **İnsan hakları:** İnsanın insan olma özelliği nedeniyle sahip olduğu; dokunulamaz, devredilemez ve vazgeçilemez nitelikte, kişiliğe bağlı haklardır.
- **Hümanizm:** İnsancıl olma çabası. İnsan varlığının insani erdemlerce biçimlendirilmesidir.
- **Bağlılık:** Örgütsel bağlılık, iş görenlerin örgüt üyeliklerini sürdürmeleri ve örgütte kalmak istemeleri olarak tanımlanabilir.
- **Hoşgörü:** Yasalara ve etik kurallara aykırı olmadıkça, seilmeyen ya da onaylanmayan şeylerin varlığına tahammül göstermektir. Ancak, ilkesizliğe ve bağnazlığa yol açmamalıdır.

ETİK

- **Hukukun üstünlüğü:** Hukuk düzeninin toplumda egemen kılınması, hukuk üzerinde politik baskı olmaması, yasaların kişilere göre çiftte standartlı olarak uygulanmaması, suçlunun kısa sürede yakalanıp cezalandırılması, yargısız uygulama yapılmaması, yetkili kişi ve kuruluşların yasalara saygılı olması, hukuk sisteminin sağlıklı ve düzenli çalışmasını sağlar.
- **Laiklik:** Yönetenlerin, yönetme yetkilerini (dinden değil) halktan aldıkları bir yönetim biçimidir. Din ve inançlar konusunda seçim, bireylerin iç dünyasının en dokunulmaz alanıdır ve öyle olmalıdır.
- **Sevgi:** İnsanın kendisiyle, başkasıyla ya da nesneyle yaratıcı ilişki kurması demektir. Sevgi, sorumluluğu, ilgi ve bakımı, saygı ve bilgiyi, başkasının yetiştirme ve gelişmesi için istek duymayı gerektirir.

ETİK

- **Saygı:** Saygı bir insanı, bir kişi olarak olduğu gibi görmek, onun kişiliğini ve biricikliğini fark etmek demektir.
- **Tutumluluk:** Örgütü amaçlarına uygun olarak yaşatmak örgütteki insan ve madde kaynaklarını en verimli şekilde kullanmakla gerçekleşir. Tutumlu olmak, örgüt kaynaklarının amaçlara uygun tüketilmesi, donanım ve araç-gereçlerin kullanışlı, ekonomik ve lüksten uzak ve işlevsel olanlardan seçilmesi gerekir.
- **Demokrasi:** İnsana bir değer olarak önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz olarak geliştirilmesine yarayan bir yönetim biçimidir. Demokrasi eğitim süreci içinde öğretilebilir ve yaşam biçimine dönüştürülebilir.
- **Açıklık:** Açıklık karşılıklı iletişimi gerektirir. Yöneticilerin açık davranabilmeleri için, eleştiriye açık olmaları gerekir. Eleştiriler amaçlı, nesnel, çıkarsız ve kişiye özel olmalıdır.

ETİK

- **Olumlu insan ilişkileri:** Yönetimde olumlu insan ilişkileri, hem amaçlanan üretimin gerçekleştirilmesi, hem de işgörenlerin duyumunun sağlanması açısından gereklidir. İnsan ilişkilerinin niteliği, başarı ya da başarısızlığın belirleyicisi olmaktadır.
- **Hak ve özgürlükler:** Özgürlük kavramı, bireyin bir şeyi yapma ya da yapmama serbestliğidir. Devlet ya da başka herhangi bir güç tarafından herhangi bir şey için zorlanmamayı, baskı altında tutulmamayı ifade eder. Hak kavramı ise özgürlükten daha geniş bir anlam taşır. Bu terim yalnızca serbest olmayı değil, bunun yanı sıra devletten ya da toplumdan bazı istemlerde bulunmayı içerir.
- **Emeğin hakkını verme:** Emek iş görenin örgütsel edimini elde etmek için harcadığı kafa ve kol gücüdür. İşgörenin emeğinin hakkı, örgütün yapacağı ödeme ile verilir. Ödeme işgörenin üretim için örgüte harcadığı değer artışından hak ettiği değer kendisine döndürülmesidir.

ETİK

- **.Yasa dışı emirlere karşı direnme:** Yasalarda da açıkça belirtilmesine karşın, kamu görevlileri zaman, zaman yasa dışı ancak, üstler tarafından yerine getirilmesi istenilen emirlerle karşı karşıya kalmakta ve bunları yerine getirmektedir. Emirlerin yasalara aykırılığının, üst yöneticilere hatırlatılması, yöneticinin yönetimde keyfiliğinin ortadan kaldırılması hukukun üstünlüğünün sağlanmasında önemlidir. İş hayatında yazılı ya da yazılı olmayan birtakım etik kuralları vardır.
- **Kayıрма:** Aile, akrabalık bağları gibi maddesel olmayan etkileme araçlarını kullanarak, kamu görevlilerinin, bazı kişilere kamu işlemlerinde ayrıcalık tanınmasıdır. Kamu görevlisi, tinsel-duygusal nitelikteki geleneksel bağlılıkları ve yükümlülükleri nedeniyle yakın çevresine ya da üzerinde nüfusu olan başkalarının etkisi ile bir takım kişilere ayrıcalıklı davranmaktadır.

ETİK

- **Ayrımcılık:** Ayrımcılık ön yargılı tutumlarla davranmaktır. Bir grup insana karşı, adaletsiz ve zarar verecek biçimdeki her türlü davranış ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır.
- **Rüşvet:** Kamu görevlilerinin para, mal, hediye gibi birtakım maddesel çıkarlar karşılığında bunu sağlayan kişi ya da kümelere ayrıcalıklı bir kamu işlemi ile çıkar sağlaması rüşvet olarak tanımlanır.
- **Yıldıрма- Korkutma:** Kabadayılık olarak tanımlanan ve kimseden korkmaz, yılmaz görünerek çevresine meydan okuma davranışı ile astlarını yıldırmaya çalışmak etik dışı bir davranıştır.
- **Sömürü (istismar):** Sömürü, insan ya da nesnelerin adaletsiz kullanımudur. Çıkar sağlamaya yöneliktir. Sömürücü, sömürülen kişiyi zorlayabilir veya aldatarak kullanabilir. Sömürülen kişi, yapılan eylemlere çıkar sağlamak için gönüllü rıza gösterebilir.

ETİK

- **İhmal:** Türk Ceza Yasası'nın 230. maddesine göre ihmal, hangi nedenle olursa olsun görevin savsaklanması ve geciktirilmesi veya üstü tarafından verilen buyrukların geçerli bir neden olmadan yapılmaması olarak tanımlanabilir.
- **Bencillik:** Yönetimde bencillik, yöneticinin başkalarının yararını düşünmeden; kimi kez onlara zarar vererek; davranışlarını yalnız kendi gereksinimlerini giderecek, kendine çıkar sağlayacak biçimde yönlendirmesidir.
- **İşkence (Eziyet):** Bir insana maddi ya da manevi olarak yapılan fiziksel veya psikolojik aşırı eziyet anlamında kullanılmaktadır.
- **Yolsuzluk:** Yolsuzluk, bir çıkar karşılığında, kamu yetkililerinin yasa dışı kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Yolsuzluk sadece maddi kazançları kapsamaz. Kişisel kazançlar karşılığında yetkilerini kötüye kullanmaları, politik kazanç amacıyla devlet yetkisinin yasa dışı kullanımını anlatmaktadır.

ETİK

- **Yaranma-dalkavukluk:** Rahatsız edici ve sahtekarlık olmasına rağmen yöneticiye yaranma ve dalkavukluk yapmanın, başarı için ödenmesi gereken bir bedel olarak görülmesi yaygın bir davranış biçimidir. Yönetici, aynı davranışları tüm çalışanlardan bekleyebilir.
- **Şiddet-baskı-saldırganlık:** Yöneticinin şiddet içeren eylemleri kendini engellediği düşünülen nesne ya da bireyin kendisine doğrudan yaptığı gibi, hiç ilgisi olmayan nesne ya da bireylere yönelttiği görülebilir.
- **Hakaret ve küfür:** Sözlü taciz olarak değerlendirilebilecek olan hakaret ve küfür, sözel bir şiddet göstergisidir. Hakaret ve küfür kişiliğe saldırı olup, bu tür yöneticiler insanların kişiliğini küçültüp, örseleyerek, kendi bencil kişiliklerini yücelttiklerini inanmaktadır.

ETİK

- **Bedensel ve cinsel taciz:** Bedensel taciz, şiddetin bir ürünüdür. En sık karşılaşılan bedensel taciz türü ise dayaktır. Cinsel taciz ise, çocuğa, gence, kadına laf atma, el, kol hareketi yapmakla başlayan geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır
- **Kötü alışkanlıklar:** Bireye ilişkin kötü alışkanlıkların kamu alanına taşınmasından kaynaklanan sorunları ifade eder.
- **Görev ve yetkinin kötüye kullanımı:** Örgüt açısından yetkinin kötüye kullanımı, yetkinin veriliş amacından başka bir amaç için kullanılmasıdır.
- **Dedikodu:** Genel olarak dedikodu, gerçek olup olmadığı bilinmeden başkalarını karalamak, insanları kötülemek, kınamak, suçlamak amacıyla yapılan konuşmalardır. Dedikodu iş yerlerinde büyük ölçüde zaman ve enerji kaybına neden olmakta, insan ilişkilerinin gerginleşmesine ve bozulmasına neden olmaktadır.

ETİK

- **Zimmet:** Kamu görevlisinin para ya da mal niteliği taşıyan kamusal bir kaynağı, yasalara aykırı olarak kişisel kullanımı için harcaması ya da kullanması olarak tanımlanabilir. Zimmetin bir yolsuzluk türü olmasına karşın rüşvetten farkı, bir alıcı ve verici olmamasıdır.
- **Dogmatik davranış:** Dogmatik, daha önce doğru olan bir kavrama, bir inanca zamanla doğruluğu ortadan kalksa bile bağlı kalmaktır. Dogmatik bir kişi, kendi kavram ve inançlarını değiştirmez ve yenilikleri benimsemez.
- **Yobazlık-bağnazlık:** Yobazlık ve bağnazlık, inanç ve düşünceleri konusunda tartışmaya yer vermeyen, tek doğru şeyin kendi doğrusu olduğuna inanan, kendi gibi düşünmeyenlere en ağır biçimde saldıran, hoşgörüsüz ve sevgisiz insanları tanımlar. Yöneticilerin bağnaz tutumu çalışanların gelişme ve yenileşmesini engeller.

ETİK

MESLEKİ YOZLAŞMA

Bir toplumda oluşan yozlaşma hayatın her alanını olduğu gibi iş yaşamını da etki altına alır. Mesleki yozlaşmanın muhtelif nedenleri:

- Aşırı hırs, bencil ve aç gözlü davranma
- Yeterli hassasiyetin gösterilmemesi
- Eksik değerlendirme
- Plansızlık
- İyi niyetle arkadaşlarını koruma güdüsü
- Yasaların, kuralların ve yöntemlerin bilinmemesi
- İş yaşamında teknolojik ve sosyal gelişmelere paralel yasal düzenlemelerin gecikmesi
- Kendini koruma güdüsü
- Maddi ve manevi tatminsizlik, servet açlığı
- İdeolojik ya da siyasal ayrımcılık

ETİK

Genel olarak çalışanları üç davranış kalıbı içerisinde değerlendirebiliriz.

- Çıkarıcı
- Görevci
- Ahlakçı

Çıkarıcı davranış; etik ilkeleri yok sayan bir davranış biçimidir.

Görevci davranış; tamamıyla değerlere kurallara riayet etme anlayışını içermektedir.

Ahlakçı davranış; kurum ve hizmet yararını ön planda tutan bir davranış biçimidir.

ETİK

Etik Liderlik

Lider; yönetimde gücü ve etkisi olan kimse, önder.

Liderlik; Belirli şartlar altında belirli kişi ve grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere organizasyonun diğer elemanlarını etkileme, motive etme ve yönlendirme süreci olarak tanımlanabilir.

Liderlik; Belli bir durumda, belli bir alanda ve belli koşullar altında bir grup içindeki; insanlara örgütsel hedeflere ulaşmada yardımcı olacak deneyimleri aktarma ve uygulanan liderlik türünden hoşnut olmalarını sağlayarak grubu etkileme süreci olarak tanımlanabilir.

- Yönetim sürecinde liderlik iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Resmi (formal) liderlik; yöneticinin bu göreve resmi atanmasıyla olur ve daha çok yönetici olarak adlandırılır.

Gayri resmi (informal) liderlik; atanmak suretiyle değil sahip olduğu bazı özelliklerden dolayı güç sahibi olan kimse.

ETİK

Liderin özellikleri:

- Ulaşmak istediği amaç ve hedefleri belirleyerek stratejileri oluşturmak,
- Vizyon sahibi olmak,
- Yaratıcı olmak,
- Duyarlı olmak,
- Dürüst ve güven verici olmak,
- Çalışanları motive etmek, gelişmelerini sağlamak,
- Sistemi bir bütün olarak görmek,
- Takım çalışması yararına inanmak
- Kişiler arası etkin iletişim kurabilmek ve sürdürmek,, eldeki verileri kullanarak bilgi ile yönetmek

ETİK

Etik liderin özellikleri:

- Söylediği gibi davranmak
- Tutarlı olmak
- Yol gösterici olmak
- Motive edici olmak
- Güven vermek
- Tarafsız ve geniş görüşlülük

ETİK

ERGONOMİK ETİK

- Mühendislik eğitimi için MÜDEK tarafından öngörülen program çıktılarında;
- “Karmaşık bir sistemi, süreci, cihazı veya ürünü gerçekçi kısıtlar ve koşullar altında, belirli gereksinimleri karşılayacak şekilde tasarlama becerisi; bu amaçla modern tasarım yöntemlerini uygulama becerisi”,
- “Mesleki ve etik sorumluluk bilinci” kazanır.
- Gerçekçi kısıtlar ve koşullar tasarımın niteliğine göre, ekonomi, çevre sorunları, sürdürülebilirlik, üretilebilirlik, etik, sağlık, güvenlik, sosyal ve politik sorunlar gibi öğeleri içerirler.

ETİK

- Bu çerçevede, çalışma hayatıyla ilgili hem makro hem de mikro düzeyde karşımıza çıkan benzeri çok sayıda etik değerden bahsetmek mümkündür.
- Örneğin, bir işçinin işe geç kalması, kurum kaynaklarını kendi çıkarı için kullanıyor olması, işine gereken özeni ve ilgiyi göstermemesi, ürettiği ürünü belirlenmiş standartların dışında üretiyor olması, bir işverenin ya da yöneticinin çalışanlarının özel bilgilerine ulaşmaya çalışması, yıldırma (mobbing) uygulaması, gerekli ergonomik faktörleri göz ardı etmesi vb. durumlar hem iş, hem meslek, hem de işletme etiği anlamındaki sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.
- Zamanla bu ve benzeri sorunlar kanıksanabilir ya da belirli meslek grupları için maruz görülür hale gelebilir.

ETİK

- Bilgi teknolojilerinin hızla gelişimine ve kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan yeni sosyal ilişkiler beraberinde yeni davranış kalıpları ve biçimleri ortaya koymaya başlamıştır.
- Bu durum birey–birey, birey–kurum ve kurum–kurum arası ilişkilerin değişmesine neden olmuş, günümüzde teknoloji odaklı yeni etik sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.
- Bu anlamda, bilgiye erişim hakkı ve güvenlik sorunuyla mahremiyet, kişisel haklar arasında ortaya çıkan çelişki dikkat çekicidir. Bilgiye erişim kişisel bir hak olmakla birlikte, başka bir kişinin özeline ilişkin bilgiye erişim o kişinin haklarını zedelemektedir.
- Ayrıca, günümüzde giderek artan güvenlik sorununu çözmeye yönelik geliştirilen uygulamalar ise bireyin mahremiyetine, özel hayatına ilişkin tehditler oluşturmaktadır.

ETİK

- Diğer yandan, küreselleşme sonucu farklı kültürler ve sosyo-ekonomik sistemler bir araya gelmiş, etik ilişkiler farklılaşmıştır.
- İnsan-Makina Sistemi tasarımında sadece verimli ve üretken olmaları kadar insanca ve etik değerlere sahip olması da önemlidir.
- Bu yönüyle, ergonominin ekipman, alet, makina ve çevresel koşulların insan performansını, dolayısıyla da insan-nesne sisteminin performansını etkilediği varsayımı önemlidir.
- Bundan hareketle ürünler, aletler, makinalar, iş istasyonları ve çalışma metotları, insan yetenekleri ve sınırları göz önünde bulundurularak tasarlandıkları takdirde, sonuç daha iyi olacaktır.

ETİK

- Toplumlar için yaşam kalitesini yükselterek sürdürülebilir bir dünya yaratmak elbette mühendislerin öncelikli görevidir.
- Mühendisler yararlı ve güvenli teknolojik ürün ve hizmetler üretirken teknik açıdan uygulanabilir, çevre ve sosyal yönden duyarlı, ticari açıdan makul çözümler sunmalıdır.
- İnsanın dünyayla ilişkisine aracılık eden ve bu anlamda bilimsel bilgiyi teknolojik bilgiye dönüştüren kişi olarak mühendisin insan yaşamına bu etkin müdahalesi; değer sorunlarını, bunları somutlayan etik eylemleri ve bu eylemlere dayanan etik ilişkileri de kaçınılmaz olarak ortaya çıkarır.
- Sadece teknik yeterlilik konusuna yoğunlaşmış bir eğitim alan mühendislik öğrencilerinden, gelecekteki mühendislik uygulamalarını nitelikli olarak etik değerlendirmeye tabi tutmaları beklenmektedir.

ETİK

- Elbette mühendislik fakültelerinde alınan teknik müfredat ile sağlam mesleki bilgilere sahip olmak, mesleki uygulamaların “etik yönlerini ve sorunlarını” tahmin ederek tanıyıp analiz edebilmek için ön koşuldur.
- Fakat mühendislerin mevcut eğitim müfredatındaki yetersiz etik eğitimi içeriğine bakıldığında, meslek hayatları boyunca çok büyük bir hızla ilerleyen teknolojinin beraberinde getirdiği artan riskler karşısında doğru etik değerlendirme yapmalarını beklemek yanlış olacaktır.
- Söz konusu yoğun ve teknik ağırlıklı bir müfredat içerisinde doğru etik değerlendirmeye olanak sağlamak için etik eğitiminin nasıl planlanacağı tartışılmalıdır.

ETİK

- Özellikle son yarım asırda yurtdışında birçok üniversite, bu soruya yanıt vermek amacıyla en etkili yolları disiplinlerarası tartışmalar ile aramaktadırlar.
- Amaç öncelikle öğrencilerin etik algılarını geliştirmektir.
- Bunun için başta ABET olmak üzere çeşitli ülkelerden üniversite akreditasyon kurulları, ülkemizde de MÜDEK, birçok meslek odaları /örgütleri mühendislik etiği eğitimi konusunu değerlendirme ölçütleri ve kuralları arasına dahil etmişlerdir.
- ABET'in mühendislik öğrencileri için müfredat çıktı ölçütleri arasında; “bir sistem, bileşen veya süreç tasarlama becerisinin etik ihtiyaçları da karşılaması gerekliliği”, “mühendislik çözümlerinin küresel, ekonomik, çevresel ve toplumsal bağlamlardaki etkisini göz önünde bulundurmak zorunda olan bilinçli kararlar vermeleri için mesleki ve etik sorumluluk anlayışına sahip olmaları gerekliliği” bulunmaktadır.

ETİK

- Bu ölçütlerde vurgulanan aydın kimlikli mühendis idealine yalnızca belirli davranış kurallarının öğretilmesi ile ulaşılamaz.
- Adalet, dürüstlük, yarar sağlama vb. gibi temel değerler mühendislik mesleği için ortak olsa da bu değerlerin farklı mühendislik branşlarında ortaya çıkış biçimleri çok farklı olacağından etik müfredat içeriğinin çok iyi değerlendirilip planlanması gerekir.
- Ülkemizde mühendislikte etik eğitimi konusunda niteliksel ve niceliksel araştırmaların yeterli olduğu söylenemez.
- Ülkemizde mühendislik programlarında gerek seçmeli ve gerekse zorunlu “Mühendislik Etiği” dersine yer verilmeye başlanmıştır.

ETİK

- Son yıllarda çeşitli mesleklerde karşılaşılan sorunların farkına varılmasıyla pek çok meslekte kendi mesleklerinde karşılaşılan etik sorunlara çözüm arayışı başladı.
- Bu çözüm arayışı beraberinde pek çok meslek grubu için çeşitli meslek ilkeleri geliştirilmesini getirdi.
- Çeşitli meslek gruplarının kendi mesleklerine yönelik meslek ilkeleri geliştirmesi elbette çeşitli mesleklerde karşılaşılan etik sorunların çözümüne yönelik ciddi bir adımdır.
- Ancak son yıllarda meslek etiklerinin yalnızca meslek ilkelerine indirgenmesi etikte değerlendirme sorumluluğundan kaçmayı beraberinde getirmektedir.
- Oysa ilkeler etiğe ilişkin değerlendirme yaparken içinde bulunduğumuz bağlamı dikkate almamızın engellenmesi için oluşturulmuş değildir.

ETİK

- Aksine ilkeler ilgilendiğimiz durumun özelliklerini değerlendirirken neleri dikkate değer kabul ederek içinde bulunulan bağlamda nelere odaklanacağımız hususunda bize yol gösteren değerlendirmelerdir.
- Bu noktadan hareket edildiğinde ilkeler her ne kadar insanın değerinin bilgisinden türetilen yapılması gerekene ilişkin gereklilik önermeleri olsa da yalnızca ilkelere uyulduğunda da insanın değerinin harcanmasına neden olunabilir.
- Çünkü ilkeler yalnızca “belirli bir durumda bir insan doğru değerlendirme yapamıyorsa ve elinden geldiği kadar insanın değerine zarar vermemek istiyorsa; ilgili ilkenin dile getirdiği gibi davranırsa, bu değere zarar vermemesini” sağlayabilmektedir. Bu nedenle tek durumu evrensel ve genel ilkelere bağlama çabası tek durumun özelliklerini gözden kaçırmayacak biçimde yapıldığı takdirde etik bakımdan anlamlıdır.

ETİK

- Yukarıda da bahsedildiği gibi meslek etiklerinin yalnızca meslek ilkelerine indirgenmesi etikte değerlendirme sorumluluğundan kaçmayı beraberinde getirmektedir.
- Bu noktadan hareket edildiğinde çağımız insanların mesleklerinde karşılaştıkları etik sorunlara değerlendirme sorumluluğundan kaçacak biçimde çözüm aramalarıyla Erich Fromm'un çağımız insanların önemli bir çoğunluğunun özgürlükten kaçma eğilimine ilişkin düşünceleriyle ilgi kurmak mümkündür.
- Fromm çağımız insanının özellikle de Batı Avrupa toplumlarının özgürlükten kaçma eğilimini ortaçağdan başlayarak çağımıza kadar gelen tarihsel süreçteki üretim biçimindeki değişiklikten hareketle açıklamaya çalışmaktadır.

ETİK

- Daha açık bir dille söylenilecek olursa Protestanlıkla birlikte Batı Avrupa'nın kendine özgü koşullarından doğan ve gelişen kapitalist üretim biçimi bireylerin yalnızlaşıp, kendine yabancılaştırıp onların güçsüzleşmesine ortam hazırlamaktadır.
- Bu ortamda bireyler korkaklaştıkları için özgürlüklerine sahip çıkmaya cesaret edememektedir.
- Zaten Fromm'a bu üretim koşullarına dayalı kültürün eğitim sistemi de bireyin bütünlüklü bir insan olarak kendini gerçekleştirmesi kendi özgünlüğünü korumasına dayalı değildir.
- Aksine bireyi çarkın bir dişlisi, sistemin bir parçası yapmaya dayalı olduğu için bireyin kendine ait olmayan duygu ve düşünceleri içselleştirmesinin aracıdır.

ETİK

- Bu biçimde eğitilen bireyler kendi kafalarıyla düşünmeye alışmadıkları için değerlendirme sorumluluğu alma bakımından oldukça isteksiz olacaktırlar.
- Buradan yola çıkıldığında etik sorunlara değerlendirme sorumluluğundan kaçarak hazır etik kodlardan hareketle çözüm aramaya çalışılmasıyla çağımız insanının özgürlükten kaçması arasına ilişki kurmanın mümkün olduğu söylenebilir.
- Örgüt yapısı, politikaları, vardiya gibi çalışma koşullarını, iş doyumunu ve etik gibi konularla organizasyonel ergonomi ile ilgilidir.

